

Σωτήρης Μπαμπατζάνης

δημιουργική γραφή

ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

σύμφωνα με τις σχολικές
θεματικές ενότητες

Ιστορίες
ενός μικρού
συγγραφέα

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα

ISBN 978-960-456-366-1

© Copyright: Σ. Μπαμπατζάνης, Εκδόσεις ΖΗΤΗ, Θεσσαλονίκη, 2012

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του ελληνικού νόμου (Ν.2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Φωτοστοιχειοθεσία

Εκτύπωση

Βιβλιοδεσία

Π. ΖΗΤΗ & Σια ΟΕ

18ο χλμ Θεσ/νίκης-Περαίας

Τ.Θ. 4171 • Περαία Θεσσαλονίκης • Τ.Κ. 570 19

Τηλ.: 2392.072.222 - Fax: 2392.072.229 • e-mail: info@ziti.gr

**ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΖΗΤΗ**

www.ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ - ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

Αρμενοπούλου 27, 546 35 Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310.203.720, Fax: 2310.211.305 • e-mail: sales@ziti.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ - ΠΩΛΗΣΗ ΛΙΑΝΙΚΗ-ΧΟΝΔΡΙΚΗ

Χαριλάου Τρικούπη 22, 106 79 Αθήνα

Τηλ.-Fax: 210.3816.650 • e-mail: athina@ziti.gr

ΣΤΟΑ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ - ΕΝΩΣΗ ΕΚΔΟΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

Πεσμαζόγλου 5, 105 64 Αθήνα • Τηλ.-Fax: 210.3211.097

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ: www.ziti.gr

Λίγα λόγια για τους αγαπημένους μου μαθητές...

Αγαπημένοι μου φίλοι,

Κάθε χρόνος που περνάει λένε πως μας κάνει πιο σοφούς, πιο ώριμους, και πιθανόν κάθε νέος που έρχεται μας επιφορτίζει με μεγαλύτερες δοκιμασίες και μας οδηγεί σε καινούργια μονοπάτια. Πολλές φορές θέλουμε να τα ακολουθήσουμε κι άλλες όχι. Όμως κάτι μέσα μας πάντα μας παρακινεί και μας δείχνει τον δρόμο της καρδιάς μας.

Φέτος που και πάλι το κουδούνι χτύπησε στο αγαπημένο μας σχολείο, θα μπορούμε όλοι μαζί στις τάξεις μας, θα καθίσουμε στα θρανία μας και θα συναντήσουμε τους συμμαθητές μας. Θα γνωρίσουμε τους καινούργιους δασκάλους μας και μετά την ξενοιασιά του καλοκαιριού θα βάλουμε πλώρη για άλλες θάλασσες, με τον ορίζοντα να στέκεται ανοιχτός μπροστά μας και να μας δημιουργεί την εικόνα της γαλήνης και της απεραντοσύνης.

Έτσι θα 'ναι και το ταξίδι των γνώσεών μας, απέραντο, αλλά γαλήνιο και τη στιγμή που ξαφνικές τρικυμίες θα πάνε να το ταράξουν, εμείς ως έμπειροι καπεταναίοι θα κρατήσουμε ίσια το τιμόνι και θα συνεχίσουμε άφοβα.

Σ' αυτό, το φετινό ταξίδι, μέσα από τη λογοτεχνία και την καταγραφή των απόψεών μας θα πορευτούμε γεμάτοι οράματα, προσπαθώντας να κατακτήσουμε όσα τα κείμενα μας προσφέρουν, αλλά ταυτόχρονα θα γίνουμε κι εμείς παραγωγικοί συγγραφείς ακολουθώντας τα παραδείγματα των σπουδαίων λογοτεχνών που θα βρούμε σ' αυτό το βιβλίο.

Γι' αυτό λοιπόν η δημιουργική γραφή των μαθητών προσανατολίζεται σε μια ευρύτερη ομάδα θεμάτων και γνωστικών περιοχών, προσπαθώντας να δρασκειλίζει τα προβλήματα και να κατανικήσει τους όποιους ενδοιασμούς, στην ουσία να απελευθερώσει το μαθητή και να τον κάνει να αγαπήσει το χαρτί και το μολύβι. Να τον βάλει στη διαδικασία της αφήγησης με εικόνες, με πρόσωπα, με χαρακτήρες και αντικείμενα που εναλλάσσονται και να επιχειρηματολογήσει, να τεκμηριώσει την άποψή του και να φανεί υπέρμαχος της, όχι ψεύτικα μα αληθινά και γεμάτος αυτοπεποίθηση να διδαχθεί από τον πλούτο της ελληνικής γλώσσας και να την κάνει κτήμα του, να την βιώσει όπως τη ζωή του.

Τότε θα μπορούμε να σημειώνουμε ότι κι εμείς ως εκπαιδευτικοί πετύχαμε το στόχο μας, δεν αφήσαμε τους μαθητές μας χωρίς όπλα στην πολιτισμικά απολίτιστη ζούγκλα της εποχής μας.

Εύχομαι το παρόν βιβλίο να γίνει ένας χρήσιμος βοηθός σας και ένας κατ' οίκον δάσκαλός σας με στόχο να σας βοηθήσει στο τόσο όμορφο ταξίδι της συγγραφής κειμένων με τη σωστή χρήση της ελληνικής γλώσσας.

Με αγάπη και μελέτη, αλλά και κόπο θα κερδίσουμε τους καρπούς που θα μας κάνουν καλύτερους γνώστες της ελληνικής γλώσσας.

Μονάχη έγνοια
η γλώσσα μου,
με τα πρώτα λόγια του
Ύμνου!...

Οδυσσέας Ελύτης

Ο συγγραφέας
Σωτήρης Μπαμπατζάνης

Τι θα βρείτε σ' αυτό το βιβλίο...

Πρώτο μέρος

Θεωρία για όλα τα είδη κειμένων

Η Παράγραφος και η δομή της	11
Η αφηγηματική παράγραφος	13
Η περιγραφική παράγραφος	14
Η επιχειρηματολογική παράγραφος	16
Έκφραση	17
<i>Τι πρέπει να έχω στο μυαλό μου</i>	
<i>πριν αρχίσω να εκφράζομαι γράφοντας</i>	17
<i>Από πού αντλώ το απαραίτητο υλικό</i>	
<i>για να γράψω ένα κείμενο</i>	17
Δομή των κειμένων	18
Τα είδη των κειμένων	18
<i>A. Αφηγηματικά κείμενα</i>	19
<i>B. Περιγραφικά κείμενα</i>	20
<i>Γ. Επιχειρηματολογικά κείμενα</i>	21
<i>Δ. Κείμενα οδηγίων</i>	23
Οι ασθένειες των κειμένων	24
Η Διήγηση	26
1. Η ανάγκη του μαθητή να διηγηθεί... ..	26
2. Η ανάγκη να διηγηθεί βιώματα... ..	29
3. Διήγηση φανταστικών ιστοριών.	29
Η Περίληψη	31
Τα στάδια συγγραφής της περίληψης	31
Τι πρέπει να προσέχω!	32
Διάγραμμα σύνταξης περίληψης	33

Δεύτερο μέρος

Ασκήσεις παραγωγής γραπτού λόγου

Ενότητα 1: Ταξίδια – Τόποι – Μεταφορικά μέσα	37
Ενότητα 2: Κατοικία	45

Ενότητα 3: 28 ^η Οκτωβρίου	53
Ενότητα 4: Διατροφή	60
Ενότητα 5: 17 ^η Νοεμβρίου	69
Ενότητα 6: Η ζωή σε άλλους τόπους	76
Ενότητα 7: Η ζωή έξω από την πόλη	83
Ενότητα 8: Χριστούγεννα	91
Ενότητα 9: Συσκευές	98
Ενότητα 10: Ατυχήματα	107
Ενότητα 11: Συγγενικές σχέσεις	114
Ενότητα 12: 25 ^η Μαρτίου	121
Ενότητα 13: Τρόποι ζωής και επαγγέλματα	128
Ενότητα 14: Πάσχα	136
Ενότητα 15: Κινηματογράφος – Θέατρο	144
Ενότητα 16: Μουσεία	151
Ενότητα 17: Πόλεμος και ειρήνη	159

Τρίτο μέρος

Από τα λογοτεχνικά κείμενα στην παραγωγή γραπτού λόγου

Στράτης Μυριβήλης, Η ζωή εν τάφω, Μυστική παπαρούνα	169
Μενέλαος Λουντέμης, Ένα παιδί μετράει τ' άστρα	172
Φρέντυ Γερμανός, Η Εκτέλεση	173
Αλέκος Σακελλάριος, Λες και ήταν χθες	175
Βάρναλης Κώστας, Οι Μοιραίοι	178
Πηνελόπη Δέλτα, Πρώτη νίκη	180
Ευγένιος Σπαθάρης, Ο Γάμος του Καραγκιόζη	183
Ηλίας Βενέζης, Το κίτρινο	189
Οδυσσέας Ελύτης, Το τρελοβάπορο	193
Κώστας Βάρναλης, Το παραμύθι που δεν είχε τέλος	194

Τέταρτο μέρος

Ιστορίες ενός μικρού συγγραφέα: επιπλέον θέματα για ανάπτυξη	197
--	-----

μέρος πρώτο

Θεωρία
για όλα τα είδη κειμένων

Η ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ ΚΑΙ Η ΔΟΜΗ ΤΗΣ

Παράγραφος είναι μια οργανωμένη ομάδα προτάσεων που εκφράζει ένα νόημα, μια θεματική έννοια.

Κάθε παράγραφος, όπως θα δούμε, είναι μια μικρογραφία ενός ολοκληρωμένου κειμένου.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΣΚΥΛΑΚΙΑ

«Ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, αφού πήρε από τους ίδιους γονείς δύο σκυλάκια, τελείως ανόμοια το ένα από το άλλο, τα εκπαίδευσε. Το ένα το έκανε λαίμαργο και το άλλο ικανό να ακολουθεί τα ίχνη και να συλλαμβάνει τα θηράματα. Ύστερα, αφού έφερε τα σκυλάκια μπροστά στους Λακεδαιμόνιους, τοποθέτησε στη μέση μια γαβάθα κι ένα λαγό απέναντί τους. Κατόπιν τα άφησε ελεύθερα. Τότε το ένα πήδησε προς το λαγό, ενώ το άλλο όρμησε προς τη γαβάθα. Και, επειδή βέβαια οι Λακεδαιμόνιοι δεν μπορούσαν ακόμη να καταλάβουν τι τέλος πάντων εννοούσε, τους είπε: Αυτά τα δύο ζώα είναι από τους ίδιους γονείς. Επειδή όμως πήραν διαφορετική αγωγή, το ένα έγινε λαίμαργο και το άλλο κυνηγός. Και βέβαια σχετικά με τις συνήθειες και τους τρόπους ζωής αυτά είναι αρκετά».

Πλουτάρχου, Περί παιδων αγωγής
(ελεύθερη απόδοση: Σωτήρης Μπαμπατζάνης)

Η παραπάνω παράγραφος αποτελείται από τρία μέρη:

1. Τη θεματική πρόταση

Είναι η πρώτη πρόταση κάθε παραγράφου και ουσιαστικά μας δίνει το θέμα που πρόκειται ν' αναπτύξουμε στη συνέχεια.

«Ο Λυκούργος, ο νομοθέτης των Λακεδαιμονίων, αφού πήρε από τους ίδιους γονείς δύο σκυλάκια, τελείως ανόμοια το ένα από το άλλο, τα εκπαίδευσε.

2. Τις λεπτομέρειες ή τα σχόλια

Είναι ο κορμός της παραγράφου, όπου αναλύουμε τη θεματική πρόταση.

«Το ένα το έκανε λαίμαργο και το άλλο ικανό να ακολουθεί τα ίχνη και να συλλαμβάνει τα θηράματα. Ύστερα, αφού έφερε τα σκυλάκια

Ποιο είναι λοιπόν το θέμα της παραγράφου;

Η εκπαίδευση δύο σκύλων από τους ίδιους γονείς.

μπροστά στους Λακεδαιμόνιους, τοποθέτησε στη μέση μια γαβάθα κι ένα λαγό απέναντί τους. Κατόπιν τα άφησε ελεύθερα. Τότε το ένα πήδησε προς το λαγό, ενώ το άλλο όρμησε προς τη γαβάθα. Και, επειδή βέβαια οι Λακεδαιμόνιοι δεν μπορούσαν ακόμη να καταλάβουν τι τέλος πάντων εννοούσε, τους είπε: Αυτά τα δύο ζώα είναι από τους ίδιους γονείς. Επειδή όμως πήραν διαφορετική αγωγή, το ένα έγινε λαίμαργο και το άλλο κυνηγός.

Αναπτύχθηκε σωστά η θεματική πρόταση;

Μας εξήγησε απλά και κατανοητά σε ποιο αντικείμενο εκπαίδευσε τα σκυλάκια και πώς αυτά αντέδρασαν στη δοκιμασία που τους έβαλε.

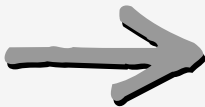
3. Και την πρόταση κατακλείδα

Με την οποία συνοψίζουμε το θέμα της παραγράφου ή το κλείνουμε.

Και βέβαια σχετικά με τις συνήθειες και τους τρόπους ζωής αυτά είναι αρκετά».

Πώς έκλεισε το θέμα;

Αποδεικνύοντας ότι οι συνήθειες και ο τρόπος ζωής μας δείχνουν τι πραγματικά είμαστε.

Μια παράλληλη σχέση

Μια παράλληλη σχέση		
ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ		ΚΕΙΜΕΝΟ
Θεματική πρόταση	~	Πρόλογος
Σχόλια	~	Κύριο θέμα
Κατακλείδα	~	Επίλογος

- Μια παράγραφος δεν είναι απαραίτητο να έχει κατακλείδα.
- Ο πρώτος στίχος κάθε παραγράφου δε βρίσκεται στο ίδιο ύψος με τους άλλους στίχους. Αρχίζει στο αριστερό περιθώριο, με την πρώτη λέξη πιο μέσα από τις πρώτες λέξεις των άλλων στίχων.
- Κάθε παράγραφος έχει διαφορετικό περιεχόμενο από τις άλλες. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι οι παράγραφοι δε σχετίζονται μεταξύ τους νοηματικά.
- Πολλές παράγραφοι μαζί, οργανωμένες λογικά γύρω από ένα συγκεκριμένο θέμα, αποτελούν ένα ολοκληρωμένο κείμενο.

Η αφηγηματική παράγραφος

Η αφηγηματική παράγραφος δεν είναι τίποτα άλλο παρά μια απλή ανακοίνωση, με σύντομο τρόπο, περιστατικών ή γεγονότων που έγιναν πριν από λίγο ή από πολύ καιρό.

Τα γεγονότα αυτά ή τα περιστατικά μπορεί να τα έχετε ζήσει οι ίδιοι, μπορεί όμως και να ήσαστε απλοί θεατές.

Υπάρχουν βέβαια και περιπτώσεις που μπορεί να τα φανταστήκατε ή να σας τα διηγήθηκε κάποιος άλλος.

ΤΑ ΤΑΞΙΔΙΑ ΤΟΥ ΓΚΙΟΥΛΙΒΕΡ

Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες στο σπίτι μου, όταν ο πλοίαρχος Ουίλλιαμ Ρόμπινσον, από την Κορνουάλλη, πρώτος καπετάνιος στο «Χόουπ – Ουέλ», πλοίο γερό τριακοσίων τόνων, ήρθε επίσκεψη. Είχα κάνει άλλοτε γιατρός σ' ένα άλλο πλοίο, όπου ήταν καπετάνιος και караβοκύρης κατά το ένα τέταρτο, σ' ένα ταξίδι στο Λεβάντε. Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό. Όταν άκουσε πως έφτασα ήρθε να με δει. Το έκανε από φιλία και μόνο, καθώς κατάλαβα, γιατί δεν ανταλλάξαμε τίποτα περισσότερο από όσα συνηθίζονται έπειτα από μια μακριά απουσία. Αλλά επαναλάμβανε τις επισκέψεις του συχνά.

ΤΖΟΝΑΘΑΝ ΣΟΥΪΦΤ, Τα ταξίδια του Γκιούλιβερ,
Μτφ. Αθηνά Κακούρη, ΠΑΠΥΡΟΣ 1996.

Σε μία αφηγηματική παράγραφο δεν ξεχνώ να γράψω:

- Πότε και πού έγινε το περιστατικό
«Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες στο σπίτι μου,....»
- Ποιοι πήραν μέρος σ' αυτό
«Δεν είχα περάσει ούτε δέκα μέρες στο σπίτι μου, όταν ο **πλοίαρχος Ουίλλιαμ Ρόμπινσον**, από την Κορνουάλλη, πρώτος καπετάνιος στο «Χόουπ – Ουέλ», πλοίο γερό τριακοσίων τόνων, ήρθε επίσκεψη».
- Τι είδα κατά τη διάρκειά του ή τι μου περιέγραψαν
«Είχα κάνει άλλοτε γιατρός σ' ένα άλλο πλοίο, όπου ήταν καπετάνιος και караβοκύρης κατά το ένα τέταρτο, σ' ένα ταξίδι στο Λεβάντε. Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό. Όταν άκουσε πως έφτασα ήρθε να με δει. Το έκανε από φιλία και μόνο, καθώς κατάλαβα, γιατί δεν ανταλλάξαμε τίποτα περισσότερο από όσα συνηθίζονται έπειτα από μια μακριά απουσία».
- Τι το προκάλεσε
«Το έκανε από φιλία και μόνο,....».
- Το αποτέλεσμα του
«Αλλά επαναλάμβανε τις επισκέψεις του συχνά».
- Τα συναισθήματά μου
«Μου είχε φερθεί πάντα μάλλον όπως σε αδερφό παρά σε κατώτερο αξιωματικό».

Προσέχω!

- ✓ χρησιμοποιώ παρελθοντικούς χρόνους
- ✓ οι χρονικές προτάσεις είναι απαραίτητες
- ✓ τα επίθετα έχουν σημαντική θέση στο κείμενό μου
- ✓ βάζω τα γεγονότα στη σωστή χρονική σειρά

Η περιγραφική παράγραφος

Όταν κοιτάζω έναν πίνακα ζωγραφικής, προσπαθώ να τον περιγράψω με όσο το δυνατόν περισσότερες λέξεις. Έτσι είναι και η περιγραφική παράγραφος. Ένας πίνακας όπου αντί για χρώματα θα χρησιμοποιήσω λέξεις κι αντί για τοπία προτάσεις.

Για να έχει όμως αμεσότητα η περιγραφή, ξεκινάμε από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του αντικειμένου που περιγράφουμε και στη συνέχεια ακολουθούν τα εσωτερικά.

Το ίδιο ακριβώς συμβαίνει κι όταν περιγράφω έναν άνθρωπο ή τους χαρακτήρες διαφόρων ανθρώπων.

Βασική προϋπόθεση βέβαια είναι η **παρατήρηση**.

- Παρατηρώ οτιδήποτε υπάρχει γύρω μου, στο σπίτι μου, στο σχολείο, στους χώρους που παίζω κι οπουδήποτε κι αν βρεθώ υπάρχει πάντοτε κάτι άξιο προσοχής.
- Πολλές φορές μου έρχονται στο μυαλό εικόνες, πρόσωπα και καταστάσεις που κάποια στιγμή ανύποπτα παρατήρησα. Δεν τις αφήνω ανεκμετάλλευτες!

Οι περιγραφές δεν αναφέρονται μόνο σε πρόσωπα, αλλά και σε ζώα, πράγματα και αντικείμενα, σε χώρους και κτίρια, σε ιδιότητες και καταστάσεις.

Προσέχω!

1.

Η περιγραφή ενός προσώπου ή ενός ζώου ξεκινά πάντοτε από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του και στη συνέχεια επεκτείνεται στα εσωτερικά.

Ο ΚΑΠΙΤΑΝΙΟΣ

Ήταν ένας σκύλαρος ως εκεί πάνω, κανελής, γεροδεμένος, με μια άσπρη βούλα στην πλάτη, σαν πλατανόφυλλο. Όλοι τον αγαπούσανε γιατί ήταν καλός, κι εμείς τα παιδιά του βγάζαμε την πίστη με τα τυραννικά παιχνίδια. Είμαστε τέσσερα, όλα αγόρια, και μόνο εγώ ο μεγάλος ήμουν σε θέση να καταλάβω το πιλάτεμα που του γινότανε. Ο Καπιτάνιος τα δεχόταν όλα με άσωση καλοσύνη.

Στρατή Μυριβήλη, Το γαλάζιο βιβλίο, Εστία 1983

2.

Όταν περιγράφω ένα αντικείμενο αναφέρομαι:

α) στο πού βρίσκεται	γ) στο πώς είναι
β) στην ονομασία του	δ) στη χρήση του.

Η ΚΙΘΑΡΑ

Μουσικό όργανο με τσιμπημένες χορδές. Η κάσα της έχει σχήμα σαν τον αριθμό οκτώ με τον πάτο και το καπάκι της ίσια. Στο καπάκι υπάρχει μια κεντρική στρογγυλή οπή. Στα σύγχρονα μοντέλα οι χορδές είναι έξι. Είναι όργανο πανάρχαιας καταγωγής χωρίς να γνωρίζουμε τον ακριβή ιστορικό προσδιορισμό του. Θεωρείται κυρίως λαϊκό όργανο με ρόλο συνοδείας. Η δεύτερη νιότη της κιθάρας είναι συνδεδεμένη με την ηλεκτρική της έκδοση, που της επέτρεψε να πρωταγωνιστεί σήμερα σε όλα τα συγκροτήματα μουσικής.

Εγκυκλοπαίδεια Παγκόσμιας Μουσικής,
τ.3^{ος}, ΑΛΚΥΩΝ, 1985.

3.

Όταν περιγράφω χώρους και κτίρια αρχίζω από τα γενικά (εξωτερική εμφάνιση) και στη συνέχεια προχωρώ στα ειδικά του στοιχεία (εσωτερική εμφάνιση).

Ο ΙΣΧΟΜΑΧΟΣ ΜΙΛΑΕΙ ΣΤΗ ΝΕΑΡΗ ΤΟΥ ΓΥΝΑΙΚΑ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ

Σκέφτηκα, είπε ο Ισχύμαχος, να της δείξω πρώτα όλη τη δύναμη του σπιτιού. Δεν έχει στολίδια, Σωκράτη, αλλά τα κτίσματα κατασκευάζονται ακριβώς για να κρατούν όσο πιο άνετα γίνεται αυτά που τοποθετούμε μέσα. Το υπνοδωμάτιο είναι προορισμένο να δέχεται τα πιο πολύτιμα αγαθά, σκεπάσματα και έπιπλα, τα ξηρά δωμάτια το σιτάρι, τα δροσερά δωμάτια το κρασί, τα φωτεινά τα έργα και τα σκεύη που έχουν ανάγκη από φως. Μετά της έδειξα τα δωμάτια που καθόμαστε, όμορφα τακτοποιημένα, δροσερά το καλοκαίρι, ζεστά το χειμώνα. Της έδειξα επίσης ότι όλο το σπίτι ήταν μεσημβρινό.....

Ξενοφών, Οικονομικός 9, μτφ. Πάνος Παπαγεωργίου.

4.

Η περιγραφή ιδιοτήτων ή καταστάσεων να είναι κατατοπιστική όσο το δυνατόν, γι' αυτό περιορίζομαι σε συγκεκριμένα στοιχεία κι όχι σε ανούσιες λεπτομέρειες.

Ο ΥΠΟΚΡΙΤΗΣ

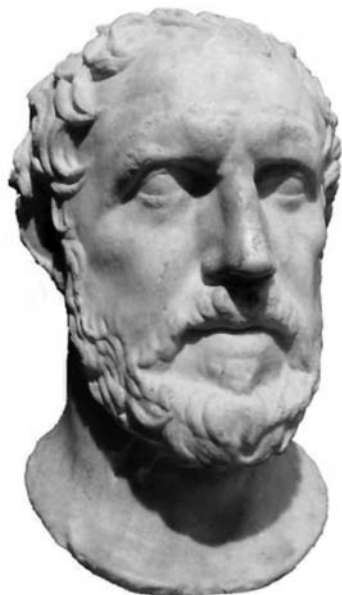
Ο υποκριτής είναι σαν ένα νόμισμα κίβδηλο, που προσπαθεί να περάσει για αληθινό. Προσποιείται αγιοσύνη, μα είναι ανόσιος, φιλία και είναι αδιάφορος, αυταπάρνηση και είναι εγωιστής. Η συμπεριφορά του είναι σοβαρή και αυστηρή.

Σπανίως αστειεύεται και σπανίως χορεύει. Το γέλιο του πηγάζει από σκέψη και όχι από χαρά.

Ανδρέα Λασκαράτου

Η επιχειρηματολογική παράγραφος

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το πολίτευμα που έχουμε δεν επιδιώκει να μιμηθεί τους νόμους των άλλων, αλλά πιο πολύ **εμείς είμαστε παράδειγμα σε μερικούς παρά μιμητές άλλων**. Και ως προς το όνομα δημοκρατία έχει αποκληθεί, **γιατί δεν κυβερνούν οι λίγοι αλλά οι περισσότεροι**. Ωστόσο όλοι οι πολίτες είναι ίσοι ενώπιον των νόμων ως προς τις ιδιωτικές τους διαφορές, για την προσωπική όμως ανάδειξη και επιβολή, **ανάλογα με την ευδοκίμηση του καθενός σε κάποιον τομέα, προτιμάται στα δημόσια αξιώματα – όχι τόσο για την κοινωνική του προέλευση παρά για την προσωπική του αξία**.

Θουκυδίδη, Περικλέους Επιτάφιος, μτφ. Γεράσιμου Μαρκαντωνάτου, Gutenberg, 1988.

Η παραπάνω παράγραφος είναι μια επιχειρηματολογική παράγραφος. Ο Θουκυδίδης, ο σημαντικότερος ιστορικός της αρχαιότητας, χρησιμοποιεί με μοναδικό τρόπο επιχειρήματα από την καθημερινή ζωή των αθηναίων για να μας πείσει για το τι είναι η δημοκρατία στην πράξη.

Στην επιχειρηματολογική παράγραφο έχουμε ως σκοπό να παρουσιάσουμε με σαφήνεια και καθαρότητα τις προσωπικές μας θέσεις και απόψεις.

Δεν χρειάζεται να μας προβληματίζει καθόλου αν η άποψή μας έρχεται σε αντίθεση μ' αυτά που πιστεύουν οι πολλοί και είναι γενικώς παραδεκτά.

Γι' αυτό:

- Χρησιμοποιούμε επιχειρήματα προσπαθώντας κάθε φορά να τα αποδείξουμε
- Πολλές φορές είναι απαραίτητο να χρησιμοποιούμε και παραδείγματα
- Προσέχουμε να κάνουμε σωστή χρήση των γνώσεών μας. Κανείς δεν πρόκειται να μας ζητήσει κάτι παραπάνω απ' αυτά που είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε.
- Οι αιτιολογικές προτάσεις μας βοηθούν σημαντικά στη σύνταξη των επιχειρημάτων.

ΕΚΦΡΑΣΗ

Τι πρέπει να έχω στο μυαλό μου πριν αρχίσω να εκφράζομαι γράφοντας;

- Να ξεχάσω πως το γραπτό μου θα το ελέγξει κάποιος άλλος.
- Να αφήσω τον εαυτό μου να εκφραστεί ελεύθερα όπως τη στιγμή που κουβεντιάζω με τους φίλους μου.
- Να μην παραγνωρίζω ότι το σωστό γράψιμο είναι κι αυτό μια τέχνη.
- Να μην ξεχνώ πως το μυαλό μου είναι αυτό που οδηγεί τη σκέψη μου και γι' αυτό πρέπει να είναι συγκεντρωμένο.

Από πού αντλώ το απαραίτητο υλικό για να γράψω ένα καλό κείμενο, ποιες δηλαδή είναι οι πηγές των γνώσεων.

- 1. Από τη φύση.** Κοντά στη φύση γεννιούνται τα πιο όμορφα συναισθήματα στη διαδρομή των εποχών. Οι εποχές, με τις εναλλαγές και τις αντιθέσεις τους, προσφέρουν τα πιο εντυπωσιακά ερεθίσματα, τις πιο δυνατές μηνύες.
- 2. Από το οικογενειακό, το σχολικό και το κοινωνικό περιβάλλον.** Η ζωή μέσα στο σπίτι, τα πρόσωπα της οικογένειας, τα καθημερινά γεγονότα και προβλήματα γίνονται απ' όλους μας αντικείμενα παρατήρησης. Η σχολική ζωή και τα συναισθήματα που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια της μας δίνουν πολλές εικόνες καθημερινά. Τέλος ο κοινωνικός περίγυρος, οι χαρές και λύπες των ανθρώπων, οι συνθήκες της ζωής τους και η εργασία τους αξίζει να προσεχθεί ιδιαίτερα.
- 3. Από την ανάγνωση διαλεχτών βιβλίων.** Μέσα από τις σελίδες τους γνωρίζουμε τη ζωή σ' όλες τις εκδηλώσεις της. Το χτες και το σήμερα σε όλους τους χώρους της πολιτιστικής εξέλιξης. Και πέρα από τις γνώσεις που αποκομίζουμε διαβάζοντας πολλά βιβλία, είναι φυσικό να μάθουμε να χειριζόμαστε καλά και την πένα μας, αφού αποκτούμε άριστες σχέσεις με το γράψιμο.
- 4. Από τα θεάματα και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.** Εδώ ανήκουν το θέατρο, ο κινηματογράφος αλλά και η τηλεόραση. Ακόμη το ραδιόφωνο, οι εφημερίδες και τα περιοδικά.

«..... Δεν χάνουμε θέατρο για το θέατρο. Δεν χάνουμε θέατρο για να δήσουμε. Χάνουμε θέατρο για να ηλυστούμε πως εσπώι μαι, το κοινό που μαι ηραρχηλουθεί μι έλοι μαδι να βοηθήσουμε να δημιουργηθεί ένα ηλατώ, φυχιμά ηλούσιαι και αμέραιαι ηελισιημά στον τόπο μαι.

Μόνοι ο χαθέται μαι είναι ανήμηροαι. Μόνοι ο χαθέται αηό σου τραυ ηια κοντινού στην ηροσηάτιά μαι, είναι ανήμηροαι. Μιδι ίσωι χάτι μηρέσουμε να χάνουμε. Το θέατρο, ιω μορφή Τέχνη, δίνει τη δυνατότητα να συνδεθούμε, να συμφνηθούμε, ι' αγγίζουμε ο έτα τον άλλον, να νιώσουμε μαζί μια αλήθεια. Να γιατί διαλέδαμε το θέατρο σα μορφή εκδήλωση του φυχιμά μαι χόσμου.....»

Χάρολο Χουν
«Χάνουμε θέατρο για την φυχή μαι»

Δομή των κειμένων

Όπως μας είναι ήδη γνωστό από τις προηγούμενες τάξεις, κάθε κείμενο αποτελείται από τρία μέρη:

1

► Τον πρόλογο

Είναι η πρώτη παράγραφος του κειμένου μας στην οποία προσπαθούμε να κάνουμε γνωστό σε γενικές γραμμές το θέμα που θα αναπτύξουμε στη συνέχεια.

(1 παράγραφος)

2

► Το κύριο θέμα

Είναι ο κορμός του κειμένου μας και η δομή του ποικίλει ανάλογα με την κατηγορία στην οποία ανήκει το θέμα μας.

Εδώ αναπτύσσουμε τις ιδέες μας μέσα σε λίγες παραγράφους και προσπαθούμε να πείσουμε τον αναγνώστη μας γι' αυτά που γράφουμε.

Με λίγα λόγια καταγράφουμε τις σκέψεις μας, προσπαθώντας πάντα να χρησιμοποιούμε σωστά την ελληνική γλώσσα και συντάσσοντας μικρές και περιεκτικές προτάσεις.

(2 έως 5 παράγραφοι)

3

► Τον επίλογο

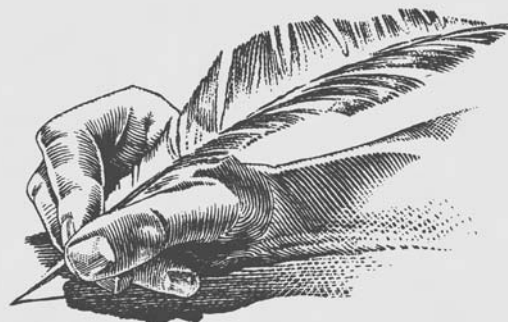
Είναι η συνοπτική επανάληψη του όλου θέματος που έχουμε ήδη αναπτύξει. Μπορεί να έχει τη μορφή συμπεράσματος, να είναι σκέψεις ή εντυπώσεις πάνω στο θέμα κι ακόμη μια συναισθηματική κατάθεσή μας.

(1 παράγραφος)

Τα είδη των κειμένων

Ανάλογα με το περιεχόμενο έχουμε τα παρακάτω κυριότερα είδη κειμένων:

- Αφηγηματικά
- Περιγραφικά
- Επιχειρηματολογικά
- Οδηγιών

Α. Αφηγηματικά κείμενα

Ένα αφηγηματικό κείμενο είναι μια σύνθεση από πολλές αφηγηματικές παραγράφους. Στόχος μας, όταν επιχειρούμε να γράψουμε ένα τέτοιο κείμενο, είναι να διηγηθούμε με χρονολογική σειρά γεγονότα ή καταστάσεις δικών μας εμπειριών ή και άλλων.

Για να συνδέσω τις παραγράφους χρησιμοποιώ λέξεις και φράσεις που έχουν τη δύναμη της οργάνωσης και συνοχής του λόγου. Τέτοιες είναι:

- Μεταξύ των άλλων
- Ταυτόχρονα
- Κατά τη διάρκεια
- Ακολούθως
- Ύστερα
- Στη συνέχεια
- Πέρυσι
- Πρόπερσι
- Κατά χρονική σειρά
- Πρώτα...μετά
- Όλες οι έννοιες του χρόνου

Η ΞΥΛΙΝΗ ΠΕΤΡΑ

Ένας απρόσεκτος λαγός πάτησε τη μικρή πέτρα κι εκείνη κύλησε στο βαθύ ποτάμι. Άρχισε να κλαίει απαρηγόρητη. Μια ρίζα την πλησίασε και τη ρώτησε για ποιο λόγο έκλαιγε. Της είπε πώς είχε χάσει τα πάντα. Πρώτα το φως, στη συνέχεια τον ήλιο και τ' άστρα, τον αέρα, τα χόρτα, τα λουλούδια, τα πουλιά, τη βροχή....

Η ρίζα όμως επέμεινε, «τι είναι το φως, τι είναι ο αέρας;»

Το φως δεν έχει σώμα, συνέχισε η πέτρα, ούτε ο αέρας, αλλά τα νιώθεις κάθε στιγμή. Ο αέρας φέρνει τ' αρώματα των λουλουδιών. Τα λουλούδια είναι μικρά αστέρια. Αστέρια είναι τα άνθη τ' ουρανού. Ο ουρανός είναι το ταβάνι του κόσμου... τι να σου λέω τώρα!

Ύστερα η ρίζα της είπε να την πλησιάσει και της υποσχέθηκε πως κάποτε θα ζούσαν μαζί. Ταυτόχρονα άρχισε να πλέκει την πέτρα και να την κλείνει με τα παρακλάδια της. Σιγά σιγά με τα χρόνια η πέτρα δεν πατούσε πια στο βυθό. Η ρίζα πήγαινε κόντρα στο ρεύμα του νερού, ώσπου έσπασε και να! Η πέτρα με τη ρίζα, σαν ένα σώμα, ανέβηκαν στην επιφάνεια.

– Να το φως! Φώναξε η πέτρα, ο ουρανός, τα πουλιά. Τα βλέπεις; Ο ήλιος, τα χόρτα..... κι άρχισαν να ταξιδεύουν προς τη θάλασσα.

Ένας ναύτης από τη γέφυρα του πλοίου τις είδε, κατέβασε την απόχη και τις έβγαλε στο κατάστρωμα. Καθάρισε ένα μέρος από την πέτρα και με το μαχαιράκι του χάραξε ένα στίχο. Μετά τις άφησε πίσω στα κύματα.

Τις επόμενες μέρες, ένας ψαράς τις έπιασε στα δίχτυα του. Διάβασε το στίχο και τις άφησε ξανά στο πέλαγος. –Τι μας γράφει ο ποιητής; φώναξε η πέτρα στον ψαρά. Εκείνος χαμογέλασε μόνο. Έτσι δε μάθαμε ποτέ τη γραφή του ναύτη.

Λουδοβίκος των Ανωγείων, Το πηγάδι του κρίνου,
ΙΑΝΟΣ, 2003.

Δεν ξεχνώ!

- ✓ να χρησιμοποιώ παρελθοντικούς χρόνους
- ✓ πόσο απαραίτητες είναι οι χρονικές προτάσεις και οι χρονικοί σύνδεσμοι [όταν, σαν, ενώ, αφού, αφότου, πριν, μόλις, προτού, ώσπου, όποτε, ωστόσο, όσο που]
- ✓ πως τα επίθετα έχουν σημαντική θέση στο κείμενό μου
- ✓ να βάζω τα γεγονότα στη σωστή χρονική και λογική σειρά

Β. Περιγραφικά κείμενα

Στα περιγραφικά κείμενα **περιγράφουμε** κάτι, «ζωγραφίζουμε» με λέξεις τοπία, αντικείμενα, γιορτές, εκδρομές, έθιμα, πρόσωπα, χώρους, κτίρια και καταστάσεις.

Αποτελούν και αυτά μια σύνθεση πολλών περιγραφικών παραγράφων, οπότε ισχύουν όλα όσα είπαμε όταν αναφερθήκαμε σ' αυτές.

«Σκοπός» μας είναι να σχηματίσει ο αναγνώστης ολοκληρωμένη εικόνα για το αντικείμενο της περιγραφής μας.

Πολλές φορές η παρατήρηση δημιουργεί **εντυπώσεις** οι οποίες με τη σειρά τους γεννούν συναισθήματα. Μπορούμε θαυμάσια να καταγράψουμε και αυτά στο κείμενό μας.

Προσέχω!

- ✓ Αποφεύγω τις κοινές και ασήμαντες λεπτομέρειες, γιατί δεν προσθέτουν τίποτα στην περιγραφή.
- ✓ Χρησιμοποιώ συνήθως χρόνο Ενεστώτα.
- ✓ Η χρήση τοπικών και επιθετικών προσδιορισμών κρίνεται απαραίτητη.
- ✓ Η περιγραφή ενός προσώπου ή ενός ζώου ξεκινά πάντοτε από τα εξωτερικά χαρακτηριστικά του και στη συνέχεια επεκτείνεται στα εσωτερικά.
- ✓ Όταν περιγράφω ένα αντικείμενο αναφέρομαι:
α) στο πού βρίσκεται,
β) στην ονομασία του,
γ) στο πώς είναι,
δ) στη χρήση του.
- ✓ Όταν περιγράφω χώρους και κτίρια αρχίζω από τα γενικά (εξωτερική εμφάνιση) και στη συνέχεια προχωρώ στα ειδικά του στοιχεία (εσωτερική εμφάνιση).
- ✓ Η περιγραφή ιδιοτήτων ή καταστάσεων να είναι κατατοπιστική όσο το δυνατόν, γι' αυτό περιορίζομαι σε συγκεκριμένα στοιχεία.

Ο ΚΑΠΙΤΑΝΙΟΣ

Τον Καπιτάνιο μάς τον φέρανε σπίτι σα μπατάρισε μεσοπέλαγα η τρεχαντήρα μας η «Βαγγελίστρα». Χριστούγεννα παραμονή έγινε το κακό, μια μαύρη νύχτα, που ξοριάστηκε και βούλιαξε το καράβι ανάμεσα Μόλυβο και Κάβο – Μπαμπά. Χαθήκανε κι οι ναύτες του πατέρα και δεν βρέθηκαν ποτέ. Κι αν αυτός γλίτωσε το χρωστόυσε στο καραβόσκυλο, τον Καπιτάνιο μας.

(...)

Ήταν ένας σκύλαρος ως εκεί πάνω, κανελής, γεροδεμένος, με μια άσπρη βούλα στην πλάτη, σαν πλατανόφυλλο. Όλοι τον αγαπούσανε γιατί ήταν καλός, κι εμείς τα παιδιά του βγάζαμε την πίστη με τα τυραννικά πιχνίδια. Είμαστε τέσσερα, όλα αγόρια, και μόνο εγώ ο μεγάλος ήμουν σε θέση να καταλάβω το πιλάτεμα που του γινότανε. Ο Καπιτάνιος τα δεχόταν όλα με άσωση καλοσύνη.

Τ' αγαπούσε τα παιδιά, έπαιζε υπομονετικά και τους φερνότανε με προστατευτική αψηφισιά, χωρίς ποτέ να θυμώνει και να τα ξεσυνερίζεται. Τον καβαλίκευαν λοιπόν κι εκείνοι ή τον ζεύανε στο ποδηλατάκι του Πετρή και έκαναν αρματοδρομίες στις πλάκες της αυλής.

Ο Καπιτάνιος, σαν πονούσε πολύ, μισόκλεινε τα μάτια και ψευτόκλαιγε ή έγλυφε το χεράκι που τον παράσφιγγε. Εγώ, που καταλάβαινα όσο και η μητέρα το καλό που μας έκανε τη νύχτα της καταστροφής ετούτο το σκυλί, πολεμούσα να το προστατεύσω όσο μπορούσα από τους μικρούς σταυρωτήδες του.

Ακόμα απορούσα πώς ο Καπιτάνιος δε σκέφτηκε ποτέ να πάρει μέσα στο σπίτι μήτε τόσο δα ύφρος «μεγάλου ευεργέτη».

Στρατή Μυριβήλη, Το γαλάζιο βιβλίο, Εστία 1983.

Τ. Επιχειρηματολογικά κείμενα

Στα επιχειρηματολογικά κείμενα έχουμε ως σκοπό να παρουσιάσουμε την προσωπική μας άποψη χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και τεκμηριώνοντάς την.

Για να μπορέσουμε όμως να το επιτύχουμε αυτό είναι ανάγκη να μάθουμε να οργανώνουμε τις σκέψεις μας. Να κάνουμε χρήση των επιχειρημάτων που έχουν τη δύναμη να πείσουν. Με άλλα λόγια, να κάνουμε σωστούς συλλογισμούς.

Στην αρχή αυτό φαντάζει δύσκολο και απλησίαστο, όμως αν το καλοσκεφτούμε είναι πολύ απλό. Για παράδειγμα, όταν θέλουμε να ζητήσουμε μια χάρη από τους γονείς μας, κι ενώ θεωρούμε πως μάλλον θα μας αρνηθούν, κάνουμε διάφορες σκέψεις που πιστεύουμε ότι θα τους πείσουν. Αφού διαλέξουμε την κατάλληλη, τους τη λέμε και περιμένουμε το αποτέλεσμα.

Γι' αυτό και σ' ένα κείμενο επιχειρημάτων χρησιμοποιούμε το επιχείρημα εκείνο ή τα επιχειρήματα που θεωρούμε ότι θα πείσουν τον αναγνώστη.

Προσέχω!

- ✓ Ξεκινάμε από τα γενικά και στη συνέχεια πηγαίνουμε στα ειδικά επιχειρήματα.
- ✓ Βάζουμε σε λογική σειρά τις σκέψεις μας αιτιολογώντας κάθε φορά τις απόψεις μας.
- ✓ Κάνουμε σωστή χρήση των αιτιολογικών προτάσεων με τους αιτιολογικούς συνδέσμους, [γιατί, επειδή, αφού].
- ✓ Οργανώνουμε σωστά τις παραγράφους μας.
- ✓ Στη σύνδεση των παραγράφων χρησιμοποιούμε φράσεις και λέξεις όπως, [επιπλέον, εκτός από αυτά, δεν αποκλείω, διότι, εξαιτίας, με αφορμή, επομένως, άρα, από τα παραπάνω, το αποτέλεσμα είναι].
- ✓ Στην έκφραση προσπαθούμε να κάνουμε χρήση του λεξιλογίου μας και να μην επαναλαμβάνουμε διαρκώς τα ίδια.
- ✓ Η σωστή στίξη είναι πολύτιμη.

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΜΝΗΜΗΣ

Πάνω απ' όλα είναι ανάγκη να ασκούμε και να γυμνάζουμε τη μνήμη των παιδιών. Γιατί αυτή είναι σαν ένα θησαυροφυλάκιο της παιδείας. Και γι' αυτό στη μυθολογία είπαν πως μητέρα των Μουσών είναι η Μνημοσύνη, υποδηλώνοντας έτσι με τρόπο αινιγματικό πως τίποτα δεν έχει τόσο τη φυσική ικανότητα να δημιουργεί και να αναπτύσσει, όσο η μνήμη.

Και ασφαλώς πρέπει αυτή, τη μνήμη, να την ασκούμε και στις δύο περιπτώσεις, είτε δηλαδή τα παιδιά έχουν από φύση μνημονική ικανότητα είτε αντίθετα έχουν την τάση να ξεχνούν. Γιατί τη φυσική υπεροχή θα την ενισχύσουμε, ενώ την αδυναμία θα την συμπληρώσουμε και όσοι ανήκουν στην πρώτη περίπτωση θα γίνουν καλύτεροι από τους άλλους, ενώ τα παιδιά της δεύτερης κατηγορίας θα ξεπεράσουν τους εαυτούς τους.

Και βέβαια σωστά έχει διατυπωθεί το ρητό του Ησίοδου:

«Εάν βέβαια σ' ένα μικρό και άλλο μικρό προσθέσεις και αυτό συχνά το κάνεις, γρήγορα και αυτό μεγάλο θα γενεί».

Ας μην ξεχνούν λοιπόν ούτε και τούτο οι πατέρες, ότι δηλ. το μέρος της μάθησης το σχετικό με την ανάπτυξη της μνήμης παίζει μεγάλο ρόλο όχι μόνο στο θέμα της μόρφωσης, αλλά και στα έργα της καθημερινής ζωής. Γιατί η ανάμνηση των πράξεων του παρελθόντος γίνεται παράδειγμα για τις σωστές αποφάσεις στα μελλοντικά πράγματα.

Πλουτάρχου, Περί παιδων αγωγής

(ελεύθερη απόδοση: Σωτήρης Μπαμπατζάνης)

- μελετήστε το παραπάνω κείμενο και σημειώστε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Πλούταρχος για να μας πείσει για την αξία της μνήμης.